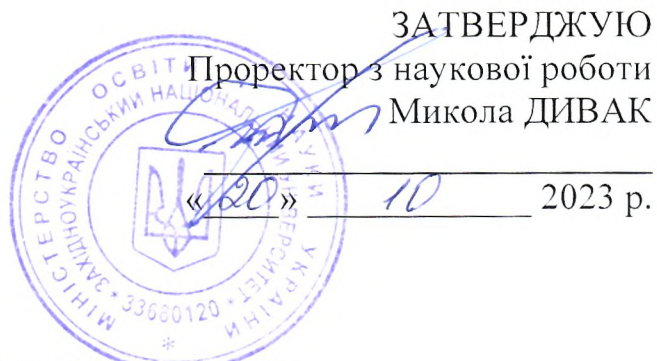

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Микола ДИВАК

«10» _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни
«УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ
МЕНЕДЖМЕНТУ»

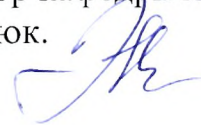
рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)
галузь знань – 07 Управління та адміністрування
спеціальність – 073 Менеджмент
освітньо-наукова програма – «Менеджмент»

Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

Форма навчання	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	Самост. робота (год.)	Разом (год.)	Форма контролю
ДФН	2	20	20	110	150	залік

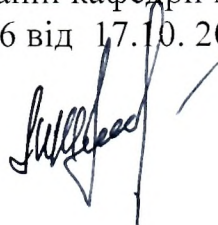
Тернопіль – ЗУНУ
2023

Робочу програму склала д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу Тетяна Желюк.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу, протокол № 6 від 17.10.2023р.

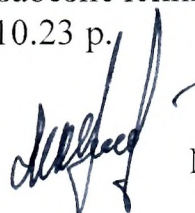
Завідувач кафедри д.е.н., професор

Михайло Шкільняк

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 073 «Менеджмент», протокол № 3 від 20.10.2023 р.

Голова групи забезпечення спеціальності д.е.н., проф.

Михайло Шкільняк

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ»

1. Опис дисципліни «Управління ризиками в системі менеджменту»

Дисципліна – Управління ризиками в системі менеджменту	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 07 Управління та адміністрування	Статус дисципліни – вибіркова Мова навчання: українська
	Спеціальність – 073 Менеджмент	Рік підготовки: Денна – 1 Семестр: Денна – 2
Кількість змістових модулів – 2	Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)	Лекції (год.): Денна – 20 Практичні заняття (год.): Денна – 20
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота (год.): Денна – 110
Тижневих годин – 10 год., з них аудиторних – 4 год.		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета й завдання вивчення дисципліни «Управління ризиками в системі менеджменту»

Актуальність вивчення дисципліни пов'язана із тим, що ризик-менеджмент в ідеальній організації повинен бути інтегрований у всі процеси, повинен стати невід'ємною частиною будь-якого процесу прийняття рішення, використовуватися при стратегічному плануванні, при впровадженні нових проектів, процесів і процедур, перед великими фінансовими інвестиціями або оптимізаційними заходами.

2.1. Метою вивчення дисципліни.

Основною метою викладання навчальної дисципліни є знайомство з теоретичними основами ризик-менеджменту, оволодіння практикою застосування методів кількісної оцінки ризику в умовах ринкових відносин та прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику.

2.2. Завдання вивчення дисципліни «Управління ризиками в системі менеджменту»

Завданнями дисципліни є:

- вивчення основ теорії ризику та практичне її використання в великих економічних системах в умовах невизначеності та ризику;
- одержання знань по головним питанням теорії прийняття рішень з урахуванням економічного ризику, реалізація яких потребує удосконалення або перегляду стратегії діяльності суб'єктів управління;
- оволодіння знаннями методів оцінки ризиків, які дають змогу оцінити рівень конкретного виду ризику за певним напрямком підприємницької діяльності та визначити конкретні шляхи його зниження.
- вивчення основ прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику.

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни за результатами проведення лекцій слухачі повинні:

Знати:

- суттєву характеристику організацій, підприємств та фірм різних форм власності, а також особливості їх функціонування в умовах невизначеності та ризику;
- сутність ризику та причини його виникнення, класифікацію ризиків та специфіку управління ними в умовах ринкових відносин;
- засоби аналізу та кількісної оцінки ризиків з використанням апарата математичної статистики, аналітичних, експертних методів;
- шляхи та заходи зниження ступеню економічних ризиків.

За результатами проведення практичних занять слухачі повинні вміти:

- ідентифікувати ризики та джерела їх виникнення;
- вибирати та використовувати засоби кількісної оцінки та прогнозування економічних ризиків та їх наслідків;
- організовувати процес ефективного управління ризиком та вміти розробляти адаптивні заходи.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

Інтегральні:

- здатність розв'язувати комплексні проблеми в управлінні ризиками у сфері менеджменту, що передбачає створення нових знань щодо виявлення ризиків, їх оцінювання, нівелювання або адаптації

Загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність ініціювати інноваційні проєкти та працювати під час їх реалізації.

Фахові:

- здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері управління ризиками;
- здатність до формування та розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах у сфері управління ризиками;
- здатність розробляти нові підходи та адаптувати кращі практики, застосовувати й удосконалювати управлінські технології в умовах нових викликів та ризиків.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення дисципліни передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із дисциплін „Менеджмент”, «Мікроекономіка», «Ризик-менеджмент», „Економіка підприємства”, „Економічний аналіз”, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завчань.

2.5. Результати навчання.

За результатами навчання слухачі повинні вміти:

- ідентифікувати ризики підприємства, визначати їх причини та джерела визначення;
- оцінювати ризики діяльності підприємства, використовуючи різні методи;
- ефективно управляти ризиками, вибирати методи для оптимізації ризиків;
- формувати програму управління ризиками підприємств, складати стратегічну карту ризиків;

- здійснювати якісний та кількісний аналіз ступеню ризику статистичним та експертним методами;
- аналізувати ефективність методів управління ризиком;
- вибирати доцільні заходи з управління виробничими, маркетинговими та фінансовими ризиками.

3. Програма навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. Суть та оцінювання ризиків

Тема 1. Функціонування фірм в умовах невизначеності та ризику.

Предмет, методи і задачі дисципліни. Суттєва характеристика фірми. Функціонування фірми в умовах ризику. Внутрішнє і зовнішнє середовище господарювання. Виробничі засоби підприємства. Фінансові засоби підприємства. Виробництво продукції. Фінансові результати діяльності.

Поняття повної, часткової невизначеності, повної визначеності. Причини виникнення невизначеності. Ситуація невизначеності і ситуація ризику.

Особливості керування в умовах невизначеності. Поняття ризик-менеджменту і його особливості в умовах конкурентної боротьби. Стратегічне управління фірмою в умовах невизначеності.

Методологія ризик-менеджменту. Визначення мети ризикових вкладень капіталу (результатів, які потрібно отримати, наприклад максимальний прибуток господарської діяльності). Ідентифікація та оцінка ступеня ризику шляхом збору та аналізу інформації про навколишнє обставини. Вироблення альтернатив ризикового вкладення капіталу (зіставлення очікуваного прибутку і величини ризику). Вибір стратегії і тактики управління ризиком. Реалізація прийнятого рішення.

Сфери використання ризик-менеджменту: для прогнозування фінансового стану організацій (підприємств, компаній); координації роботи ризик-менеджерів; розробки організаційної підтримки заходів ризик-менеджменту; контролю і аналізу результатів робіт щодо зниження ризиків.

Література [2,3,4,9,12,13].

Тема 2. Ризик та його різновиди.

Поняття ризику і його різновиди. Сутність ризику і причини його виникнення. Структуризація передумов виникнення ризику: ділові (зміна попиту на продукцію фірми, зміна витрат на виробництво, технологічне старіння); ринкові (зміна вартості акцій в результаті змін на фондовому ринку в цілому); кон'юнктурні (зміна процентних ставок та (або) умов кредитування); ліквідності, коли який-небудь актив не може бути швидко реалізований за своєю ринковою вартістю; неплатежу; купівельної спроможності.

Основні риси ризику. Функції ризику: інноваційна, регулятивна, захисна, аналітична.

Класифікація ризиків за належністю до країни функціонування господарського суб'єкта, рівнем виникнення, сферою походження, причинами виникнення, ступенем обґрунтованості прийняття ризику, відповідністю припустимим межам, ознакою реалізації ризиків, масштабами впливу, можливістю прогнозування, ступенем впливу на господарські суб'єкти. Специфіка управління ризиками.

Література [8,12,13, 14,15].

Тема 3. Якісний та кількісний аналіз економічного ризику

Крива розподілу імовірності отримання прибутку. Крива розподілу ймовірностей втрат прибутку. Сутність якісного та кількісного аналізу ризиків. Принципи аналізу ризиків. Напрямки аналізу підприємницьких ризиків. Збитки, які виникають в процесі підприємницької діяльності.

Аналітичні підходи до оцінювання ризику: визначення ключового параметру, стосовно до якого здійснюється оцінка конкретного напрямку підприємницької діяльності (обсяг продажів, обсяг прибутку, рентабельність і т.д.); добір факторів, що впливають на діяльність підприємства, а отже і на ключовий параметр (рівень інфляції, політична стабільність, ступінь виконання договорів основними постачальниками підприємства і т.д.); розрахунок значень ключового параметра на всіх етапах виробничого процесу.

Методи аналізу ступеня ризику. Імовірність появи випадкової величини, математичне очікування випадкової величини, дисперсія, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації випадкової величини. Характеристика області абсолютної стійкості, нормальної стійкості, області нестійкого стану, критичного стану, кризового стану підприємства на основі кривої економічного ризику.

Метод Дельфі. Методи кількісної оцінки ступеня ризику: аналітичний метод; метод використання аналогів. Комплексна оцінка ризиків. Визначення ключового параметру, вибір чинників впливу, програмування величини ключового параметру. Визначення імовірності досліджуваного проекту на основі оцінок імовірності проектів-аналогів.

Прогноз очікуваних характеристик досліджуваного проекту. Визначення можливих втрат підприємства внаслідок реалізації комбінації ризиків. Характеристика виробничих, маркетингових та фінансових ризиків.

Поняття виробничих ризиків. Категорії виробничих ризиків. Безпосередньо виробничі ризики. Група ризиків, що виникають у процесі розробки стратегії фірми. Постачальницькі ризики. Група ризиків порушення планових термінів.

Транспортні ризики і міжнародний стандарт класифікації транспортних ризиків.

Поняття маркетингового (реалізаційного) ризику. Безпосередньо збутові ризики. Ризики: недостатньої сегментації ринків збуту; помилково обраного цільового сегмента ринку; помилкового вибору стратегії продажу; неправильної організації й одержання неадекватних результатів маркетингових досліджень; помилкового ціноутворення; невдалої організації мережі збуту і системи просування товару. Ризики взаємодії з контрагентами і партнерами в процесі організації продажу продукції (послуг). Ризики непередбаченої конкуренції.

Поняття фінансових ризиків. Ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей: валютні, інфляційні, дефляційні. Ризики непередбачених витрат і перевищення витрат на виробництво. Ризики незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням.

Література [10-18].

Змістовий модуль 2. Управління ризиками

Тема 4. Методи управління економічними ризиками.

Принципи управління ризиками. Система управління ризиками. Основи профілактики ризиків: диверсифікація та лімітування. Самострахування, як метод зниження рівня ризиків. Страхування ризику. Інформація в системі управління ризиками. Особливості управління фінансовими ризиками. Ризики, пов'язані з вкладенням капіталу (інвестиційні ризики): вкладення коштів у виробничу і невиробничу сфери економіки; діяльності фірми на фінансовому ринку. Контроль ризику.

Комплексне управління довгостроковими інвестиціями та оборотним капіталом підприємства. Економічна рентабельність активів підприємства. Антикризове управління фінансами підприємства. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Формування програм ризик-менеджменту. Дослідження особливостей ризиків, які підпадають під відповідні методи управління; вивчення довідкової інформації з можливим процедурам і методам управління ризиком; аналіз можливих методів трансформації ризиків по групах ризиків або по групах можливих збитків; аналіз можливих методів фінансування ризиків по групах ризиків або по групах можливих збитків; прийняття рішень про те, які методи управління ризиком будуть реалізовуватися; створення системи контролю за виконанням прийнятих рішень. Формування

привентивних заходів. Страхування ризиків: 1) страхування кредитів; 2) страхування інвестицій; 3) страхування виданих та прийнятих гарантій; 4) страхування фінансових ризиків.

Доцільність динамічного аналізу ризиків та динамічного оцінювання та прогнозування фінансових ризиків.

Література [10, 13, 16-18].

Тема 5. Прогнозування ризиків в системі менеджменту

Динамічні моделі для оцінювання та прогнозування ризиків: параметричні, напівпараметричні, непараметричні. Формування різних моделей для різних страт та визначення критичного часу як на основі допустимого рівня втрат для фінансової системи, так і на основі ймовірності. Існуючі критерії оцінювання якості прогнозування та прийнятих рішень, критерії якості опрацювання ризику з урахуванням витрачених інвестицій та компенсаційних витрат на подолання невизначеностей та протидію зовнішнім впливам. Технології адаптивного менеджменту ризиків з використанням поведінкових моделей та функцій виживання, який надає можливість здійснювати налаштування параметрів та структури моделей відповідно до зміни навколишнього середовища, надходження нових даних та параметрів. Метод структурно-параметричної адаптації для аналізу і корегування фінансових ризиків.

Інформаційні технології для динамічного оцінювання і прогнозування ризиків, адаптації і побудови нових адекватних математичних моделей фінансових ризиків з урахуванням нових даних, критеріїв, вимог та уточнень.

Література [5, 7, 6, 13, 18].

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Управління ризиками в системі менеджменту»

Денна форма навчання

	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
<i>Змістовий модуль 1. Суть та оцінювання ризиків</i>			
Тема 1. Функціонування фірм в умовах невизначеності та ризику.	4	4	20
Тема 2. Ризик та його різновиди.	4	4	20
Тема 3. Якісний та кількісний аналіз економічного ризику	4	4	20
<i>Змістовий модуль 2. Управління ризиками</i>			
Тема 4. Методи управління ризиками	4	4	20
Тема 5. Прогнозування ризиків в системі менеджменту	4	4	30
Разом	20	20	110

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття № 1,2

Тема . Функціонування фірм в умовах невизначеності та ризику.

Мета: формування навиків щодо виявлення передумов виникнення ризиків та застосування технологій ризик-менеджменту

Питання для обговорення:

1. Функціонування фірм в умовах динамічного середовища.
2. Поняття повної, часткової невизначеності, повної визначеності.
3. Поняття ризику і передумов його виникнення.

4. Необхідність та сфери використання ризик-менеджменту.
 5. Методологія ризик-менеджменту.
- Література: [2,3,4,9,12,13]

Практичне заняття № 3,4

Тема 2. Ризик та його різновиди

Мета: формування навиків щодо ідентифікації .

Питання для обговорення:

1. Класифікація ризиків та їх наслідків.
2. Функції ризиків.
3. Визначення можливих втрат підприємства від ризиків.
4. Інституційні ризики.
5. Ризики непередбачених витрат і перевищення витрат на виробництво.
6. Ризики незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням.
7. Логістичні ризики.

Література: [8,13,14,15, 16]

Практичне заняття № 5,6

Тема 3. Якісний та кількісний аналіз ризику

Мета: формування навиків щодо оцінювання ризиків.

Питання для обговорення:

1. Методи аналізу ступеня ризику.
2. Кількісні методи оцінювання ризику.
 - a) статистичний метод;
 - b) метод аналізу доцільності витрат;
 - c) метод експертних оцінок;
 - d) аналітичний метод;
 - e) метод використання аналогів;
 - f) метод оцінки ризику за допомогою дерева рішень;
 - g) метод комплексної оцінки ризику.
3. Якісні методи оцінювання ризиків.

Література: [8,16,17,18]

Практичне заняття № 7-8

Тема 4. Управління ризиками.

Мета: формування навиків використання сучасних технологій управління ризиками.

Питання для обговорення:

1. Суть, цілі та засоби управління ризиками .
2. Основні концепції управління ризиками.
3. Індикатори ефективності управління ризиками.
4. Ефективність економічної політики.
5. Формування програм ризик-менеджменту.
6. Розробка карти ризиків.
7. Формування превентивних (адаптивних) заходів.
8. Страхування ризиків.
9. Контроль ризиків.

Література: [10, 13, 16, 17,18]

Практичне заняття № 9-10

Тема 5. Прогнозування ризиків

Мета: формування навиків моделювання наслідків ризиків, використання прогностичних моделей щодо визначення можливих ризиків та їх нівелювання або вироблення пакету адаптивних заходів.

1. Прогнозування ризиків: методи, підходи, моделі.
 2. Сутність теоретико-ігрової моделі прийняття рішень в умовах ризиків.
 3. Моделювання управлінських рішень в умовах невизначеності
 4. 3. Критерії прийняття рішень в умовах повної невизначеності.
 5. 4. Критерії прийняття рішень в умовах ризику і часткової невизначеності
 6. Методи зниження ризику.
- Література: [5,7,6,13,18].

6. Самостійна робота студентів

№ п/п	Тема та зміст самостійної роботи	К-сть годин	Форма представлення
1.	Опрацювання лекційного матеріалу, навчальної літератури, спеціальних джерел інформації, незалежних джерел та рекомендацій неурядових аналітичних центрів	30	Підготовка доповідей проблемних питань, презентацій
2.	Оволодіння інструментарієм проведення аналітико-прогностичних розрахунків та набуття умінь практичного використання набутих знань: вивчення методик, засвоєння та розробка алгоритмів прогнозування процесів і явищ; підготовка аналітичних таблиць та матриць.	30	Підготовка спеціальних таблиць, матриць, форм. Розробка алгоритму розрахунків
3	Виконання контрольного завдання.	50	Презентація або оформлена робота.
	Всього	110	

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Управління ризиками в системі менеджменту» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: стандартизовані тести; поточне опитування; тестування та опитування; командні проекти; аналітичні звіти; розрахункові та презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

У навчальному процесі застосовуються: лекції, в тому числі з використанням мультимедіа проектора та інших ТЗН; практичні заняття у формі тренінгів, круглих столів, ділових ігор; розв'язання практичних задач та робота над управлінськими ситуаціями під керівництвом викладача та самостійно; робота в Інтернеті.

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

В процесі вивчення дисципліни „ Управління ризиками в системі менеджменту ” використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи здобувача:

- поточне тестування та усне опитування ;
- залік.

Підсумковий бал (за 100-бальної шкалою) визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
75–89	добре	B (дуже добре)
		C (добре)
60–74	задовільно	D (задовільно)
		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант лекцій	Для всіх тем підготовлені електронні варіанти та презентації

Перелік методичних вказівок та матеріалів

№	Найменування	К-ть примірників
1.	Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Управління ризиками в системі менеджменту»	(електронний варіант)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання

1. Башинська І.О., Макарець Д.О. Управління ризиками в проектах. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 5/2. С. 38–40.
2. Верещагіна Г.В., Плеханова Т.Є. Впровадження системи ризик-менеджменту на підприємстві в умовах інноваційної діяльності. Modern Economics. 2018. № 7. С. 41–51. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/vereshchagina.pdf>
3. Калініченко З.Д. Ризик-менеджмент: навчальний посібник для здобувачів спец. «Економіка» та 073 «Менеджмент» / З.Д. Калініченко . Дніпро: ДДУВС, 2021. 224 с.
4. Коленда Н.В. Поняття системи ризик-менеджменту підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 398–401. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/77.pdf>
5. Кузнєцова Н. В. Аналіз та прогнозування ризиків шахрайства з кредитними картками. Інформатика та математичні методи в моделюванні. 2018. Т.8, №1. С. 16–25.
6. Кузнєцова Н. В. Фінансовий ризик-менеджмент з урахуванням інформаційних ризиків. Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2018. Т.20. №1. С. 30–39.
7. Кузнєцова, Н. В. Методи і моделі аналізу, оцінювання та прогнозування ризиків у фінансових системах : автореф. дис. ... д-ра техн. наук. : 01.05.04 – системний аналіз і теорія оптимальних рішень / Кузнєцова Наталія Володимирівна. Київ, 2019. 46 с.
8. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.

9. Масюк, В. М. та Селюченко, Н. Є., 2017. Виявлення ознак та фаз кризового розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств. Ефективна економіка: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5502> >
10. Проскура В.Ф., Білак Р.Г. Методологічні підходи до управління ризиками. Економіка та суспільство. 2017. Вип. 9. С. 599–607.
11. Черненко Н. М. Підготовка майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками : теорія і практика : монографія. Одеса, 2016. 359 с.
12. Черненко Н.М. Ризик-менеджмент у закладах освіти: навчальний посібник. Серія «Управління закладом освіти». Вид., О.: Університет Ушинського, 2020. 116с.
13. Черчик Л.М., Бегун С.І., Івашкевич І.М. Система ризик-менеджменту підприємства: сутність та складові. Економічний форум. 2017. № 1. С. 178–182.
14. Climate Financial Risk Forum guide 2020. Risk Management chapter. URL: <https://www.fca.org.uk/publication/corporate/climate-financial-risk-forum-guide-2020-disclosures-chapter.pdf>
15. Deloitte report: The future of risk in financial services, 2017. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/gx-global-RA-Future-of-Risk-POV.pdf>

Електронні видання:

16. Управління ризиками в логістиці. URL: <https://studfile.net/preview/5199105/>
17. Система управління ризиками. URL: <http://www.management.com.ua/qm/qm245.html>
18. Управління ризиками в системах управління. URL:[file:///C:/Users/Dell/Downloads/ssia_2011_1_15%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Dell/Downloads/ssia_2011_1_15%20(1).pdf)

Відкриті бази даних:

19. Національний портал відкритих даних <http://data.gov.ua/>
20. База даних «Законодавство України» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
21. Вся Україна – жителі <http://nomerorg.one/allukraina/>
22. Офіційний Урядовий портал. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua> .
23. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. Global Competitiveness Index (GCI) : звіт СЕФ за 2007 – 2015 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cesifo-group.de>.
25. Imd world competitiveness yearbook 2016.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf>
26. Міжнародний Інститут Дослідження Ризиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.miir.ru/>.
27. Quantum – Finance in Perspective. Сайт, присвячений кількісним методам ризик-менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.quantummagazine.com/>. 166AS/NZS Risk Management Standart4360:1999 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.riskmanagement.com.ua>.

Відкриті державні реєстри:

28. Кабінет електронних сервісів: <https://kap.minjust.gov.ua/>